

Acad. Eugeniu COȘERIU
Tübingen, Germania

CREDINȚĂ, SACRIFICIU ȘI DESTIN

DISCURS ROSTIT LA ȘEDINȚA FESTIVĂ
PRILEJUITĂ DE ÎMPLINIREA UNUI DECENIU
DE APARIȚIE A REVISTEI "LIMBA ROMÂNĂ"

Stimate domnule președinte al Academiei de Științe a Moldovei, domnilor academicieni, dragi colegi și dragii mei basarabeni!

Eu mă pregătisem pentru sărbătorirea revistei "Limba Română", dar a trebuit să constat că, în mare parte, sărbătoritul am fost eu și deci trebuie mai întâi să mulțumesc celor care au luat inițiativa acestei sărbătoriri pentru toate distincțiile care mi s-au acordat și să vă mulțumesc tuturor pentru dragostea pe care mi-ați arătat-o, poate neștiind că această dragoste este și a fost totdeauna reciprocă, anticipată, pentru toți cei care mă cunoșteau și pentru cei care nu mă cunoșteau.

Să ne întoarcem însă la revista "Limba Română". Într-un scurt comentariu, la Bălți, tot cu ocazia aniversării revistei "Limba Română", spuneam că această publicație este așa cum trebuie să fie o revistă care se numește "Limba Română", aici

Acad. Eugeniu Coșeriu – primul deținător al diplomei jubiliare a revistei "Limba Română", pe care i-o înmânează dl Alexandru Bantș, redactor-șef.

în Republica Moldova, și chiar pe întreg teritoriul limbii românești. Spuneam aceasta, fiindcă printre principiile mele, principii deontologice și etice care privesc, pe de o parte, natura și esența științei și, pe de altă parte, morala, etica omului de știință, un principiu, ultimul în ordinea în care se prezintă, însă primul poate în ordinea reală, este principiul binelui public, pentru omul de știință: principiul responsabilității sociale și culturale. Adevăratul om de știință înțelege că nu face cultură și nu face știință numai pentru universalitate și rămânând în turnul său de fildeș, că știința, mai ales o știință a culturii cum este lingvistica, se face pentru toți, fiindcă ne interesează pe toți și că deci omul de știință are și datoria să se ocupe cu tot ceea ce îl interesează pe vorbitor. Și pe vorbitor îl interesează poziția limbii lui în cultură, îl interesează politica lingvistică, îl interesează toate problemele practice de cultivare a limbii ș.a.m.d. Spun de multe ori că lingvistul nu trebuie să uite că limbajul funcționează prin și pentru vorbitori, nu prin și pentru lingviști. Ceea ce-l interesează pe vorbitor și ceea ce-l doare pe vorbitor trebuie să-l intereseze și pe lingvist, chiar dacă lingvistul se ocupă numai de teoria limbajului la nivelul cel mai înalt și cel mai general. De aceea spuneam că revista "Limba Română" corespunde acestui principiu de etică culturală.

Să ne întoarcem cu gândul la anii 1988-1989. De ce era nevoie atunci pe terenul limbii

Eugeniu Coșeriu: Astăzi revista a devenit de-a dreptul indispensabilă.

române și al tradițiilor culturale române? Începuse deja reacțiunea după ani foarte întunecați. Intelectualii se mișcaseră, începuse entuziasmul pentru limba și cultura națională, poeții își dăduseră seama că "nu au dreptul la eroare". Începuse și reluarea legăturilor la acest nivel al intelectualilor, al cultivatorilor de limbă, începuse reluarea legăturilor cu toată tradiția culturii românești și a limbii române. Însă, mai întâi, limba română nu era în realitate recunoscută. Nu era recunoscută în două sensuri. Nu era recunoscută aici, în Republica Moldovenească de pe atunci, ca limbă de stat, și nu era recunoscută ca limbă de cultură.

Situația limbii naționale aici era cu totul alta, decât, de exemplu, în Georgia, în Armenia sau în Țările Baltice. Nu trebuie să credem că peste tot în Uniunea Sovietică situația limbilor naționale ar fi fost aceeași. Când am fost în Georgia, la Universitatea din Tiflis, marele lingvist de acolo Arnold Cicobava îmi ceruse să dau o conferință și i-am spus că aveam deja una pregătită, scrisă, tradusă în limba rusă. Și dumnealui mi-a spus: "Nu, la noi nu se poate, fiindcă aceasta este o universitate georgiană și aici ori vorbiți georgiana, ori vorbiți în orice altă limbă și noi vă traducem". Și așa a fost. Am rămas cu conferința mea rusească în buzunar. Am vorbit în limba germană și conferința a ținut mai mult de trei ore, fiindcă o studentă din Germania, o studentă georgiană, a tradus cuvânt cu cuvânt tot ce am spus. Deci statutul real al limbii georgiene era cu totul altfel decât cel al limbii naționale de aici, unde nimeni nu ți-ar fi spus că nu e oportun să-ți ții conferința, fiind străin, în limba rusă.

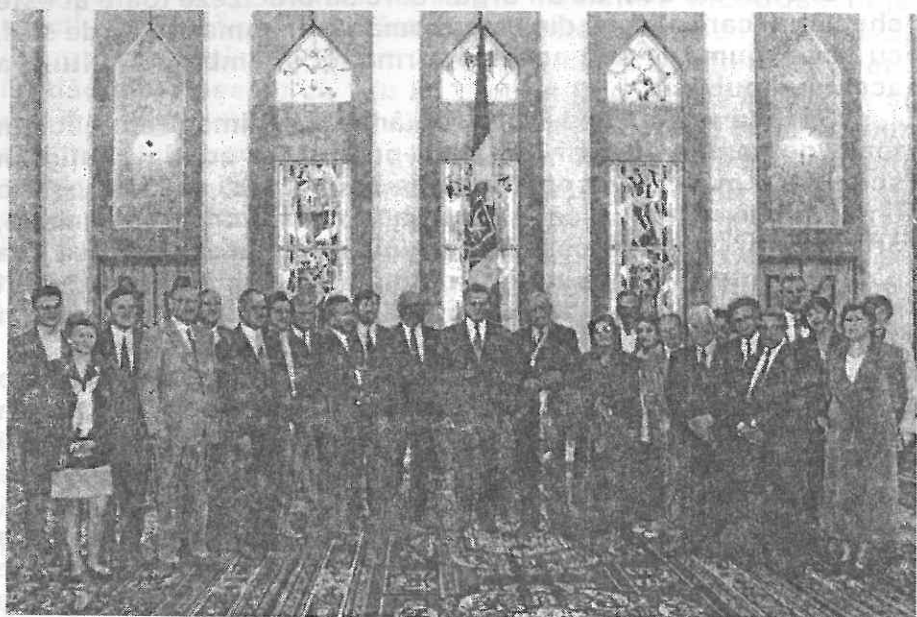
Pe de altă parte, limba națională de aici nu era recunoscută nici în ceea ce privește identitatea ei istorică, nu era recunoscută ca fiind nu "aceeași cu", pentru că nu e vorba de două lucruri identice, ci fiind pur și simplu limba română și nimic altceva. În acest sens, pe atunci, această limbă era încă limba numită oficial moldovenească, cu toată rezistența nu numai a lingviștilor străini care spuneau că limba moldovenească e pur și simplu limba română scrisă cu caractere rusești, ci și cu toată rezistența unor lingviști sovietici ruși, foarte onești, care spuneau că e, pur și simplu, aceeași limbă vorbită în două state diferite, ca în cazul altor limbi care nu-și schimbă identitatea istorică prin faptul că sunt vorbite în Germania, în Elveția și în Austria, de exemplu. Aici eram într-o situație stranie în care nu se găseau alte republici din Uniune: o singură republică se afla, din câte știu, în aceeași situație, adică i se atribuia o limbă nouă și diferită de limba ei tradițională. Era Tadjikistanul, căruia i se atribuia o limbă tadjică, nouă, existență de abia în epoca sovietică. În Republica Moldovenească de atunci exista chiar lume convinsă că e nevoie de traduceri din limba română în limba "moldovenească"; și se spune că cineva i-ar fi propus și lui Sadoveanu să-l traducă și că acesta ar fi răspuns cu rostirea lui moldavă care este și a mea: "Audz, mișăii! Sî ma traducî pi mini în limba me".

Era nevoie deci de un organ care să precizeze toate aceste chestiuni, care să facă din limba română nu numai limbă de stat, cu acest nume și sub această formă, ci și limba de cultură a acestei republici.

Să facă astfel încât limba română să fie limba republicii în toate domeniile culturii, în viața publică, în administrație, în școală ș.a.m.d. Să se poată spune și aici: Nu, aceasta este o universitate românească și aici trebuie ori să vorbiți românește, ori, dacă nu, vă traducem. Era nevoie de un organ care să dea bătaia pentru limbă și nu într-o lună, într-o zi, pentru a cucerii numai cu numele calitatea de limbă de stat, ci pentru a cucerii într-adevăr cultura, administrația și politica în acest stat.

În al doilea rând, limba națională pe care acum putem s-o numim limba română nu era în realitate cunoscută în epoca "bilingvismului armonios", limba română era, de fapt, redusă la sărăcie, era redusă la ocazii de familie, cu totul locale de întrebuintare: nu era aici, în realitate, o situație de *bilingvism*, era o situație de *diglosie*, cu o vădită inegalitate între limba imperiului și limba națională a acestei regiuni. Limba cu care te puteai duce peste tot era alta, nu era limba națională. Cu limba națională te puteai duce, din când în când, pe undeva și nu peste tot. Până și foarte mulți dintre intelectuali, dacă nu erau scriitori, dacă nu erau muncitori ai limbii, cunoșteau limba română, mai ales în ce privește sintaxa, uneori și în ce privește fonetica (pe care țărani n-au pierdut-o niciodată), numai într-o măsură relativă. Deci era necesar ca un organ public să înceapă cultivarea limbii, să fie un organ permanent de cultivare a limbii, de corectare a greșelilor de limbă, chiar și între intelectuali, de precizare a terminologiei, de flexibilizare a sintaxei după modelele pe care le aveam și le avem în tradițiile de dincolo de Prut. Era necesar un astfel de organ.

În al treilea rând, se rupsesse, se întrerupsese tradiția culturală a limbii române. Adică tradiția noastră, a basarabenilor, chiar tradiția lui Stamati, tradiția lui Hasdeu, tradiția care continuă apoi cu Alecu Russo, cu Donici, până la Stere, Buzdugan ș.a. Această tradiție rămăsese întreruptă, fiindcă se afirma că toți acești scriitori care într-adevăr au fost și făuritori ai limbii române, că acești scriitori au fost prin tendința lor, prin ideologia lor mai curând scriitori români decât moldoveni. Și toată tradiția cealaltă din restul României se uitase în mare parte. Mie mi-a povestit Grigore Vieru că foarte târziu a auzit de Eminescu și alții mi-au povestit cât au trebuit să sufere ca să redescopere tradițiile culturale românești, ca să afle că totuși și această părticică de Univers își are tradițiile ei culturale, solide, serioase, vechi și că se poate pune în multe domenii la nivelul "luminii care venea de la răsărit". Trebuia ca această tradiție să fie reînviată, să se lege din nou și mai ales să se cultive cunoașterea ei efectivă și conștiința demnității ei. Adică să nu se mai creadă că noi, cei de tradiție culturală română, avem numai o cultură inferioară, cultura "indigenilor" care pot să-și

Chișinău, 29 septembrie 1998. Aspect de la ceremonia de decernare a Ordinului Republicii academicianului Eugeniu Coșeriu.

scrie limba lor numai pentru a face literatură locală în limba lor. Să se afle că avem și știință de cel mai înalt nivel, și poezie, și literatură de nivel internațional, literatură scrisă chiar și de autori "moldoveni", dar moldoveni români. Să afle toți, de exemplu, ce spunea Călinescu despre nuvela *Alexandru Lăpușneanul* a lui Negruzzi (și el, într-un sens, "basarabean"), anume că este o operă care ar fi devenit celebră ca *Hamlet*, dacă limba română ar fi fost o limbă universală (și e vorba de o judecată critică serioasă și solidă, nu de o izbucnire de orgoliu național). Această tradiție trebuia reluată și reînviată în conștiința intelectualilor și neintelectualilor: să știe tot poporul că vorbește românește și că în această limbă a fost creată o cultură de valoare universală. Era nevoie de un organ care să îndeplinească această misiune, să se întoarcă la tradiții și să poată educa conștiințele în acest sens.

Tradiția aceasta este însă și o tradiție diferențiată, nu numai o tradiție comună. Era nevoie de un organ care să arate care este și diversitatea în unitatea acestei tradiții, care să ne poată spune care a fost individualitatea culturală a Sucevei, sau a Bucovinei în general, care a fost individualitatea Maramureșului și cum a fost apreciată această individualitate culturală și națională în același timp de anumiți poeți, care au devenit, pe drept cuvânt, un mit și nu un mit absurd cum s-a crezut. Era nevoie, totodată, să se prezinte, pentru cei care cunoșteau limba numai până la un anumit punct, vechile modele de limbă. Nu ca să fie doar imitate, ci pentru ca aceste modele să fie un îndemn la creativitate, la acea creativitate pe care și noi, țărani

moldoveni din Țara de Sus și din Țara de Jos, n-am pierdut-o niciodată, fiindcă întotdeauna am fost vorbitori de limba română. Dacă ni se dau modele, dacă se șterge slinul și mușcăciul, atunci putem crea mai departe și colabora și noi la creșterea limbii românești. Deci era nevoie de un organ care să publice aceste modele de limbă. Era nevoie de un organ care să publice și ce se putea obține prin noua educație lingvistică, adică poezii și proze de debut ale tinerelor talente de aici, ca să se vadă că sămânța bună nu pierde atunci când cade pe un teren fertil.

Era nevoie de un organ care să recucerească tradiția și în ceea ce privește persoanele, oamenii care au creat această tradiție aici în Basarabia și dincolo de Prut, care să-i recucerească și să-i readucă "acasă" și pe unii fii îndepărtați, dar nu risipitori, ca, de exemplu, cel care se afla la Tübingen. Deși, cum a spus-o poetul Dabija, în realitate nu plecase niciodată de la Mihăileni. Era nevoie, în sfârșit, să se răspândească modelele de limbă și știrile despre tot ce se făcea pe tărâmul limbii românești și despre toate luptele pentru afirmarea limbii românești, în popor, în școli, printre învățători, pentru că ei erau și sunt cei care vor duce mai departe această creștere a limbii. Era nevoie din când în când să se adune lucrurile mai importante din acest domeniu, comunicările și rapoartele la congrese sau la alte întruniri și să se împartă, eventual, chiar gratuit, pentru că nu toată lumea, în condițiile care se creaseră, putea cumpăra revistele și volumele respective.

După cum vedeți, am descris o misiune, am încercat să arăt de ce era nevoie în acei ani, înainte de 1991, când a apărut pentru prima dată revista *Limba Română*. Am descris tocmai misiunea revistei *Limba Română*: de această revistă era nevoie atunci și dacă atunci era nevoie de această revistă și de tot ce a făcut cu atâta râvnă, cu atât entuziasm și atâtea sacrificii în acești ani, astăzi trebuie să spunem că revista nu e numai necesară: în condițiile politico-culturale și de politică lingvistică la care am ajuns în ultima vreme, a devenit de-a dreptul indispensabilă.

Să nu lăsăm deci să piară această revistă, să nu lăsăm să scadă și să decadă această tribună. Ea trebuie să trăiască mai departe și să ne ajute cum ne-a ajutat până acum la afirmarea culturii românești și la cultivarea limbii române. Fiindcă, dacă dispăre și această revistă, dacă ne asumăm acest risc, atunci ne-am trădat cultura națională, ne-am trădat identitatea spirituală, am trădat dimensiunea fundamentală a omului ca ființă spirituală: limbajul; dimensiune care pentru noi se prezintă sub forma limbii noastre istorice: limba română. Ceea ce înseamnă că, dacă această revistă moare – și să nu dea Dumnezeu cumva să moară –, începem să murim cu toții spiritualicește și nu mai suntem noi înșine.